

"נקודה טובה במסע ישראל" מסע בשבילי הרוח של עם ישראל

(גליון מספר 5 שנת תשע"ז, פרשת חיי-שרה, כ"ה חשוון תשע"ז, 26 נובמבר, 2016)

ב"ה

מסע ישראלי - "אני לוקח אחריות"

אורלי בינדר בשירה: "אני לוקח אחריות" (לחן: עמוס ברזל), עוסקת באחריותו של האדם למעשיו.

אני לוקח אחריות על כל מעשי
לטוב ולרע זה קורה לי ידדי,
לפעמים אני מצליח, לפעמים אני נכשל,
העקר מאחריות לא לברח כלל וכלל.

אחריות חשוב לקחת
למעשים ולמלים,
אחריות כה חשובה
לקטנים ולגדולים.

נשבר לי צעצוע - איני מאשים אף לא אחד,
מאחר ללמודים - זאת לשנות צריך מיד,
אני נקי, אני חרוץ ומשתדל להיות נחמד
הכל תלוי רק בי, זו אחריות שלי לעד.

את הצעד הראשון של מסענו פתחנו מתוך התפיסה היסודית של "אני חושב, משמע אני קיים". בצעד השני עסקנו באברהם אבינו שבכוח התבוננותו ותבונתו, החזיר לאנושות את אבידתה וחיבר אותה חזרה לבוראה ואלוקיה. בצעד השלישי דיברנו על חייו של האדם המוזמן לפתור את חידת חייו ה-לא מפרשת ולהפוך אותה לכתב שליחות אישית. בצעד הרביעי עסקנו בקשר האישי והמיוחד שבין האדם לבוראו. והפעם בצעד החמישי, נעסוק באחריותו של האדם לקיומו של העולם.

הקב"ה ברא את העולם ומסר אותו לידיהם של אדם וחווה - הדיירים הראשונים והיחידים של העולם. הדיירים האחרונים שנבראו בעולם, מתוך תפיסה שהכל הוכן ונברא לקראת בואם ועבורם.

במעמד "מסירת המפתח", ציווה הקב"ה על אדם הראשון ציווי אחד בלבד וכך אמר לו: "ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך" (קהלת רבה, פרשה ז).

במשפט בודד זה, קיפל הקב"ה שורה של מסרים האמורים להיות חוקי היסוד והתנאי לקיום האנושי בעולם. מסרים שכל כולם דרישה מן האדם לאחריות על מעשיו.

- העולם הזה נברא על ידי הקב"ה בחוכמה ובתבונה. הוא "משובח" - גם טוב וגם יפה.
- אתה האדם שנבראת בצלם אלוקים - אתה נזר הבריאה. בשבילך - לטובתך ולשימושך, נברא העולם.
- בכוחך לתקן ובידך לקלקל. אך דע לך, שאם תקלקל, תביא חורבן לעולם.
- זאת ועוד, "אין מי שיתקן אחריך" - במקומך. רק אתה תוכל לתקן את אשר קלקלת.

"נקודה טובה במסע ישראל" מסע בשבילי הרוח של עם ישראל

עיון בפסוקי ספר בראשית מלמד אותנו, שהדרישה האלוקית לשמירה על העולם, איננה רק בתחום הפיזי, אלא גם ובעיקר, בתחום הרוחני.

הדרישה האלוקית "תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי", איננה עוסקת רק בתחום השמירה על ערכי איכות הסביבה הפיזית, אלא גם ובעיקר בתחום הערכי והרוחני שבין האדם לחברו ובין האדם לאלוקיו.

וכך, מדור לדור ומחטא לחטא, יורד העולם מגדולתו ומטובו ומתקלקל וחייו של האדם בעולם, הופכים לקשים יותר.

- **אדם וחווה** חטאו ואכלו מעץ הדעת. התוצאה ידועה לכולנו. הם גורשו מגן עדן ונעשו. האדם נידון לעבוד קשה לפרנסתו וחווה נידונה לצער הלידה.
- הסכסוך הראשון בין האחים הראשונים והיחידים בעולם **קין והבל**, סכסוך על רכוש ועל קנאה הסתיים **ברצח** וקין יצא לגלות עונשין על מעשיו.
- **דור אָנוֹשׁ** - דור נכדו של אדם הראשון, התחיל לעבוד עבודה זרה לכוכבי השמים ולפסלים ושמם של הקב"ה כ-אל בורא יוצר ומנהיג, משתכח מן העולם ונשאר נחלתם של יחידים ובודדים כ-חנוך, שם ועבר ונוח.
- **בני דור המבול** השחיתו את דרכם. האליטה חיה בתחושה של "בשבילי נברא העולם" וגזלה וחמסה את נשותיהם ואת כספם של בני המעמדות הנמוכים. וגם אלה לא טמנו את ידם בצלחת... התוצאה הנוראה של מעשיהם היתה המבול, שהשחית והשמיד כמעט לגמרי את כל העולם.

כאן המקום להעיר, כי התורה לא אסרה במפורש רצח או על גזל וחמס. ולמרות זאת, מי שחטא, נענש.

מתברר עם כן, כי הדרישה לחיים מוסריים לפי קוד אתי, חיים המכבדים את הזולת ושומרים על זכויותיו, הינם הגיוניים ונובעים מן השכל הישר ומן המוסר האנושי. כדבריו הבאים של רבי יוחנן.

אפילו לו ריבונו של עולם לא היה נותן לנו את התורה, כי אז היה עלינו להמציא את הקוד האתי הזה בעצמנו מתוך התבוננות סביבנו והפעלת שכל ישר. "אלמלא לא ניתנה תורה, היינו למדים צניעות מחתול (שמכסה צואתו) וגזל מנמלה (שאינה לוקחת גרגיר חיטה מנמלה אחרת) ועריות מיונה (שבני הזוג נאמנים זה לזה)" (עירובין דף ק, ע"ב).

מעשיו של דור המבול, שמילאו את הארץ חמס והגיעו להשחתה מוסרית, הביאו לכך שהקב"ה החליט לעשות לעולם "**ריסטארט**" - התחלה חדשה.

דור המבול החוטא נמחה הושמד במי המבול ואילו נוח ומשפחתו הפכו לכוח החלוץ להקמת עולם חדש ומוסרי יותר. עולם המבוסס על חסד במקום על חמס, בבחינת "**עולם חֶסֶד יִבְנֶה**" (תהלים פרק פט, ג).

את הטירונות וההשתלמות במידת החסד, עשו נוח ובניו בתיבה במשך עשרות רבות של ימים, תוך דאגה למזונם של כל בעלי החיים הרבים שבתיבה. שזקקו למזון שונה בשעות שונות...

לאחר שהארץ יבשה מן המבול, יצאו נוח ובניו מן התיבה לעולם חדש ושונה. הקב"ה שינה את "חוקי המשחק". הגיאוגרפיה, מזג האוויר העולמי ועונות השנה, השתנו. האדם נדרש לעבוד הרבה יותר קשה לקיומו, כדי שיהיה לו פחות פנאי לחטוא, שהרי הבטלה היא אם כל חטאת...

וכך, בעוד שלפני דור המבול, הספיק יבול של שנה אחת לארבעים שנות קיום (גם אחרי עונשו של אדם הראשון), נאלץ עתה האדם לזרוע ולקצור מידי שנה לפרנסתו, כדי שלא יהיה פנוי לבטלה ולחטא...

בנוסף, נקט הקב"ה שורה שלמה של צעדי מנע, כנגד התפשטות הרוע בעולם. התנועה והתקשורת נעשו קשים יותר. יבשות העולם התפצלו והאדם איבד את יכולתו לנוע ממקום למקום בקלות ובמהירות.

"נקודה טובה במסע ישראל" מסע בשבילי הרוח של עם ישראל

בנוסף, חייו של האדם, התקצרו באופן משמעותי מאד. בעוד שאדם הראשון ונח חיו כאלף שנים, חי שם בן נח רק 500 שנים. ובדורות הבאים, אברהם נפטר בן 175, יעקב נפטר בגיל 147 שנים והספירה ממשיכה לרדת. כך לא יוכל הרוע לעבור ולהתפשט בקלות בעולם. וגם אם ישנו שלטון רע, יש סיכוי שעם מותו (הקצר יחסית) של השליט הרע, יהיה שינוי... (על פי רש"ר הירש, בראשית פרק ח, כב).

בהמשך הדברים חוטא דור הפלגה (מלשון פילוג). בני דור זה מחליטים למרוד בקב"ה ולעשות איתו מלחמה. הכבוד, הגאווה והטכנולוגיה המתקדמת דאז, חִבְרו יחד לפרוייקט מגלומני של בניית מגדל ענק שראשו בשמים. נעלה השמימה ונעשה עם הקב"ה מלחמה, הם אמרו.

זאת ועוד, **"וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שָׂם"** (בראשית יא, ד) - הבה נבנה לנו מונומנט מפואר (אנדרטה), שינציח ויפאר את כוחו של היחד ואת חשיבותו. ראו מה רב כוחה של האנושות, שיש בכוחה להשתלט על הטבע. ראו מה רבה חשיבותה של הציבוריות על פני כוחו ומעמדו של העובד הבודד, של הפרולטריון ה"זניח" (רש"ר הירש, שם).

כך הפכו חייו של האדם - העובד והבונה לזניחים וחסרי משמעות, ביחס למטרה האדירה והחשובה. מעין "שמן" על גלגלי המהפכה. וכאשר נפלה ואבדה לְבִנָּה, היו בוכים עליה ואילו כאשר עובד נפל מן הפיגום ומת, **"לא היו שמים לבם עליו"** (פרקי דרבי אליעזר, כ"ד).

מאחר וה"יחד" והאחדות האנושית היו מגורמי החטא העיקריים, נענשו בני הדור בפילוג ובפירוד. השפה האחת הפכה לשפות רבות והאנושות כולה עברה פיצול מנטלי ופיזי. כך נולדו אי ההבנה וחוסר התקשורת. החשדנות והניכור, האיבה והשנאה. כך הקב"ה בלל את שפתם והפיץ אותם בעולם.

ומן העבר, להווה. הקשר בין מעשיו של האדם לזכות קיומו ולאיכות חייו בעולם, אינו רק נחלת העבר. הוא קיים גם כיום. כדברי התורה, **הַמִּתְנַהֵּג** (מלשון תנאי) את ברכת השמים והארץ, הגשם והיבול, בהתנהגותו של האדם, ככתוב: **"אם בְּחַקְתִּי תִלְכוּ... וְנִתְתִּי גֶשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְבוּלָה..."** (ויקרא פרק כו, ג-ד).

הקריאה והציווי האלוקי העתיק לאדם הראשון, צריך להמשיך ולהדהד באוזנינו כדרך חיים: "ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, **תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי**, שאם קלקלת **אין מי שיתקן אחריך**" (קהלת רבה, פרשה ז).

אל תקלקל, לא בגוף ולא בנפש. לא לחברך ולא לעצמך... לא בעולם החומר ולא בעולם הרוח... "שאם קלקלת, **אין מי שיתקן אחריך**". באחריותך הדבר... וכדברי השיר בו פתחנו: **אֲנִי לֹקֵחַ אַחֲרֵיכֶם עַל כָּל מַעֲשֵׂי, לְטוֹב וְלָרַע ...**

בברכת שבת שלום,

משה רוט

לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה, ניתן לפנות למייל: rothmoshe@gmail.com

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

נא לשמור על קדושת הגליון ולהכניסו לגניזה לאחר השימוש,

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל הנ"ל

אהבת? הפץ בין חבריך